

ДО ПИТАННЯ ПРО СОЦІАЛЬНЕ І ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПРАЦІ ТА ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглянуто сучасний стан ринку праці України в межах зайнятості, безробіття та міграції населення. Визначено, що вказані показники мають тенденцію до зниження, що вказує на погіршення становища працездатного населення. Здійснено обґрунтування економічного та соціального значення праці та трудових відносин. Проведено порівняльний аналіз індексів людського розвитку та людського капіталу як показників якості праці країнах світу і у вітчизняній економіці. Визначено, що, незважаючи на низькі доходи в Україні, зазначені показники вказують на економічну ефективність певних соціальних аспектів життя українців, зокрема високого рівня освіти. Розглянуто особливості соціального значення праці у вітчизняній економіці. Обґрунтовано неоднозначність реформ у сфері зайнятості та трудових відносин в Україні.

Ключові слова: трудові відносини, праця, державне регулювання, виконавча влада, соціальне значення, економічне значення.

Fomina Elena, Kovaleva Yana

Donetsk National Technical University

TO THE QUESTION OF THE LABOR AND LABOR RELATIONS SOCIAL AND ECONOMIC SIGNIFICANCE IN UKRAINE

Summary. The article discusses the Ukrainian labor market current state within the employment, unemployment and population migration limits. It is determined that these indicators tend to decrease, which indicates a deterioration of the able-bodied population. The substantiation of the labor and labor relations economic and social significance has been carried out. In the economic sense, labor is a derivative of such classical concepts as "labor," "labor potential," and more modern concepts as "human capital," "human potential". It combines these concepts of people, namely their abilities, personal traits, motivations, which ultimately aim to improve those economic indicators (productivity, value, production of goods and services, etc.) that generate income for economic participants and affect their growth (wages, profits, national income, etc.). That is, human labor itself becomes a commodity, the quality of which depends on education, health, experience and more. From the social point of view of a person's work, the latter should not be simply a soulless resource or commodity. After all, a person is an individual who, ideally, wants not only to sell himself the most expensively, but to engage in a business that allows him to self-actualize, to improve himself, to feel respect for himself. Therefore, social needs that are higher than economic and material needs come to the fore. A comparative analysis of the human development and human capital indices as labor quality indicators in the world countries and in the domestic economy are carried out. It is determined that, despite the low incomes in Ukraine, these indices indicate the economic efficiency of certain social aspects of Ukrainians life, in particular high level of education. The labor social significance features in the domestic economy are considered. The ambiguity of reforms in the employment and labor relations field in Ukraine is justified. As the transfer of employment and employment functions from the Ministry of Social Policy to the Ministry of Economy, Trade and Agriculture of Ukraine runs the risk that policies in this direction will be pursued not in the employee interests but in the employer's interests.

Keywords: labor relations, labor, state regulation, executive power, social value, economic value.

Постановка проблеми. Подальше реформування економіки України торкається практично усіх напрямків її функціонування. Особливе місце у цьому процесі займає реформування у сфері праці та трудових відносин, адже це стосується кожного найманого працівника, тобто середньостатистичного громадянина країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання регулювання праці та трудових відносин є проблематикою багатьох досліджень. Проте слід виділити доробок наступних вчених Яковенко Р.В. [5], Семикіна М.В., Василенко Н.В. [10], Боровиков О.В. [11] та інші. Їхні дослідження присвячені різним аспектам трудових відносин та проблемі державного регулювання одночасно з економічної та соціальної точки зору розглянуті недостатньо.

Мета статті. Основним поштовхом до проведення даного дослідження було те, що 5 грудня 2019 року Верховною Радою України було підтримано передачу функцій зайнятості та трудових

відносин від Міністерства соціальної політики до Міністерства економіки, торгівлі та сільського господарства [1]. Тому метою статті є дослідження передумов даного рішення та його можливих наслідків для економіки України як з економічної, так і з соціальної точок зору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Очевидно, що криза на ринку праці, яка з кожним роком поглиблюється зокрема через міграцію кваліфікованих працівників і навіть їхню еміграцію, висуває необхідність не лише соціального захисту працездатного населення, але й посилення економічного інструментарію регулювання трудових відносин.

Розглянемо динаміку окремих показників, що стосуються сфери трудових відносин на державному рівні. Трудові відносини або їх економічна інтерпретація як соціально-трудові відносини – це «комплекс взаємовідносин між їхніми сторонами – найманими працівниками, робото-

давцями (суб'єктами) і органами сторін за участі держави (органів законодавчої та виконавчої влади) і місцевого самоврядування, що пов'язані з наймом, використанням, відтворенням робочої сили та спрямовані на забезпечення високого рівня і якості життя особистості, колективів та суспільства в цілому» [2].

Якість трудових відносин залежить від багатьох факторів, наприклад чисельності населення загалом і працездатного віку зокрема, рівня зайнятості і рівня освіти тощо.

У таблиці 1 розглянемо динаміку чисельності наявного населення у період 2012-2018 років, а також показники ринку праці щодо економічно активного населення, його зайнятості та безробіття.

За даними таблиці 1 можна сказати, що показники чисельності наявного та економічно активного населення та зайнятості мали тенденцію до спаду з 2014 року. Що ж до безробіття, то динаміка вказує на його зростання. Це виправдано частково втратою певних територій тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, також військовими діями на сході країни. А частково негативними тенденціями у демографічній ситуації – збільшення смертності, зменшення народжуваності, старіння та еміграції населення.

В той же час показники міграції, що представлені у таблиці 2, вказують на те, що існує його приріст. Це, очевидно, пов'язано з тим, що вибути наших громадян за межі країни компенсується усе більше зростаючим прибуттям імігрантів з Азії та Африки [4].

Отже, розгляд динаміки зайнятості, безробіття та міграції в країні вказує на суттєве погіршення становища працездатного населення.

Працездатне населення володіє дуже важливою властивістю – здатністю до праці. І в основі трудових відносин лежить, в першу чергу, праця (труд) людини. А праця має і соціальне і економічне значення для окремої людини і для суспільства в цілому.

З економічної точки зору праця людини є ресурсом, використання якого є джерелом прибутку. Як зазначали класики економічної теорії В. Петті, А. Сміт та інші вона є джерелом багатства нації.

В економічному сенсі праця є похідною для таких класичних понять як «робоча сила», «трудова ресурси», «трудова потенція» та більш сучасних понять як «людський капітал», «людський потенціал».

Об'єднує ці поняття людина, а саме її здібності, особисті риси, мотивації, що у кінцевому результаті направляються на покращення тих економічних показників (продуктивність, вар-

Таблиця 1

Чисельність наявного населення, зайнятості та безробіття населення працездатного віку у період 2012-2018 років

(тис. осіб)

Рік	Чисельність наявного населення	Економічно активне населення працездатного віку (у середньому)	У % до населення відповідної вікової групи	У зайняте населення працездатного віку (у середньому)	У % до населення відповідної вікової групи	У тому числі безробітне населення працездатного віку (за методологією МОП)	У % до економічно активного населення відповідної вікової групи
2012	45633,6	19 317,8	72,9	17 728,6	66,9	1 589,2	8,2
2013	45553,0	19 399,7	72,9	17 889,4	67,3	1 510,3	7,8
2014	45426,2	19 035,2	71,4	17 188,1	64,5	1 847,1	9,7
2015 ¹	42929,3	17 396,0	71,5	15 742,0	64,7	1 654,0	9,5
2016 ¹	42760,5	17 303,6	71,1	15 626,1	64,2	1 677,5	9,7
2017 ¹	42584,5	17 193,2	71,5	15 495,9	64,5	1 697,3	9,9
2018 ¹	42386,4	17 296,2	72,7	15 718,6	66,1	1 577,6	9,1

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

Джерело: [3]

Таблиця 2

Міграційний рух населення у період 2012-2018 років

Рік	Кількість випадків прибуття	Кількість випадків вибуття	Міграційний приріст, скорочення (-)
2012	649865	649865	-
2013	621842	621842	-
2014	542506	519914	22592
2015 ¹	533278	519045	14233
2016 ¹	256808	246188	10620
2017 ¹	442287	430290	11997
2018 ¹	629276	610687	18589

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

Джерело: [3]

тість, виробництво товарів та послуг та інше), які створюють доходи учасників економічної діяльності та впливають на їхнє зростання (зарплата, прибуток, національний дохід тощо) [5].

Тобто праця людини сама стає товаром, якість якого залежить від освіти, стану здоров'я, досвіду та іншого.

Досліджуючи дані характеристики якості праці, у світовій практиці розраховують індекс людського розвитку *Human Development Index, HDI* (1990, до 2013 року Індекс розвитку людського потенціалу), публікується у звітах ООН, та з 2018 року індекс людського капіталу *Human Capital Index, HCI*, запропонований Світовим Банком. Результати цих показників формуються у вигляді рейтингів країн.

Перший показник є інтегрованим від [6]:

1) очікуваної тривалості життя – оцінює довголіття;

2) рівня грамотності населення країни (середня кількість років, витрачених на навчання) та очікувана тривалість навчання;

3) рівня життя, оціненого через ВНД на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС) в доларах США.

Другий показник інтегрується від показників [7]:

1) виживання (дітей до 5 років);

2) навчання у школі – за кількістю років, які дитина може розраховувати провчитися у школі до досягнення нею 18 років, і якістю освіти, що перевіряється через зведення результатів тестування за найбільшими міжнародними програмами оцінки у показниках уніфікованих освітніх досягнень (УОД) здобувачів освіти;

3) стану здоров'я, який включає показник виживання дорослих (розраховується як частка 15-літніх, які доживуть до 60-літнього віку) і показник поширеності низькорослості серед дітей у віці до 5 років (розраховується на основі даних про частку дітей, що не страждають на низькорослість, тобто, шляхом віднімання з 1 частки дітей, зріст яких надто низький для їхнього віку).

Порівняємо ці показники за країнами у 2018 році, які наведено у таблиці 3. Слід зазначити, що індекс людського капіталу запроваджено Світовим банком лише у 2018 році. Тому порівняти динаміку індексів людського розвитку та людського капіталу по роках не є можливим.

Оцінка цих показників варіюється від 0 до 1. І в тих країнах, де показники наближаються до

1, можна констатувати, що вкладення у охорону здоров'я і освіту достатні, щоб продуктивність працівника у майбутньому була вищою, що позитивно відобразиться на економіці країни, і закріпить її позиції на зовнішньому ринку.

Отже, за даними таблиці значення обох індексів для країн з високим доходом прямують до 1, що вказує і на майбутні переваги від такого стану речей для країни, і значний відрив від країн з нижчим доходом.

Що ж стосується країн з нижчим доходом, до якого відноситься, на жаль і Україна, то значення цих показників частіше прямують до нуля. Проте Україна, вибивається із загальної картини, адже значення показників радше прямують до одиниці. Як зазначила провідний експерт соціальних і гендерних програм Центру Разумкова Ольга Пищуліна: «Україна залишається серед країн з достатньо високим рівнем людського капіталу... Висока позиція в рейтингах склалася передусім завдяки тому, що громадяни України мають достатньо високий рівень грамотності, освіченості населення. Під індексом «освіта» населення України згідно з рейтингом глобального людського капіталу посідає 5 місце в світі» [9].

З вищезазначеного можна стверджувати, що індекси людського розвитку та людського капіталу, в першу чергу, демонструють економічну ефективність певних соціальних аспектів життя людини.

А з соціального точки зору на працю людини, остання не має бути просто бездушним ресурсом або товаром. Адже людина – це особистість, яка прагне, у ідеалі, не лише якнайдорожче себе продати, але займатися справою, яка дозволяє їй самореалізуватися, самовдосконалитися, відчувати повагу до себе. Тому на перший план виходять соціальні потреби, які є вище економічних і матеріальних потреб.

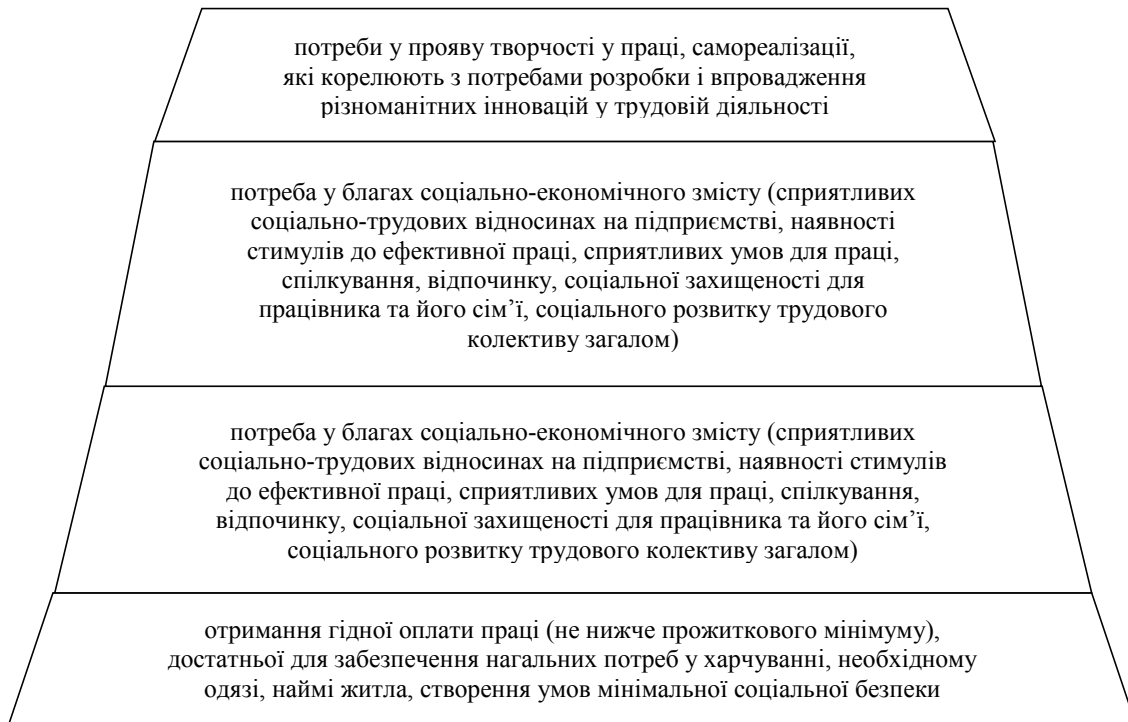
М.В. Семикіна та Н.В. Василенко визначають «соціальні потреби працівника на ринку праці... як сукупність потреб, що виникають та реалізуються в процесі його трудової діяльності, виступають одночасно результатом і передумовою розвитку суспільного виробництва, спонукають до ефективної праці та освітньо-професійного зростання (потреби у праці, отриманні доходу, соціальному захисті, потреби у реалізації знань, професійних вмінь, спілкуванні, повазі, творчості, самореалізації, освітньо-професійному та кар'єрному зростанні тощо)» [10].

Таблиця 3

Рейтинг окремих країн світу за індексами людського розвитку та людського капіталу у 2018 році

Країна	Група за доходом	Індекс людського розвитку <i>HDI</i>	Індекс людського капіталу <i>HCI</i>
Словакія	Високий дохід	0,857	0,69
Іспанія	Високий дохід	0,893	0,74
США	Високий дохід	0,92	0,76
Німеччина	Високий дохід	0,939	0,79
Велика Британія	Високий дохід	0,92	0,78
Гайана	Дохід вище середнього	0,67	0,49
Лесото	Дохід нижче середнього	0,518	0,37
Індія	Дохід нижче середнього	0,647	0,44
Україна	Дохід нижче середнього	0,750	0,65

Джерело: сформовано за даними [7; 8]

Рис. 1. Узагальнена класифікація пріоритетних потреб працівників на основі піраміди А. Маслоу

Джерело: сформовано на основі джерела [10]

Пріоритетність соціальних потреб працівника залежить від матеріального добробуту, стану соціальної захищеності, умов праці, моральних і духовних цінностей [10].

Демонстративним щодо важливості задоволення соціальних потреб працівника є створення М.В. Семикіною та Н.В. Василенком узагальненої класифікації пріоритетних потреб працівників на основі піраміди А. Маслоу, що зображена на рис. 1.

Звичайно задоволення потреб першого рівня є пріоритетним практично для всіх працівників. Проте можливості задоволення соціальних потреб другого, третього і навіть четвертого рівня вказує на зрілість суспільства і позитивний економічний розвиток країни.

В Україні, на жаль, працівники орієнтовані більше на виживання, а не творчу, інноваційну діяльність.

Крім того забезпечення соціальних потреб працівника це питання соціальної відповідальності роботодавця. В Україні одним із проявів соціальної відповідальності бізнесу є укладання колективних договорів. За статистикою з кожним роком кількість зареєстрованих колективних договорів зменшується. Лише у останні два роки (2017-2018 роки) їхня кількість стабілізувалася. Проте за галузями відбулися зміни. Зменшення спостерігається практично за всіма видами економічної діяльності. Стабілізація показників відбулася лише за рахунок збільшення операцій з нерухомим майном.

Такий стан речей негативно впливає на соціальну захищеність працівників, послаблення ролі профспілок як захисника прав робітника у взаєминах з роботодавцем.

Тому досить неоднозначною є передача функцій зайнятості та трудових відносин від Міні-

стерства соціалістики до Міністерства економіки, торгівлі та сільського господарства.

У світі проблемам праці, зайнятості, трудових відносин надається великого значення.

У ході дослідження було зібрано інформацію про те, які державні органи виконавчої влади в різних країнах займаються регулюванням трудових відносин, дотриманням трудового законодавства та зайнятості. У таблиці 5 представлено інформацію про різні за розвитком країни, органи виконавчої влади кожної з них, що займаються трудовими відносинами та працею, а також функції окремих з них.

Було з'ясовано, що як у високорозвинутих, так і у слаборозвинутих країнах праця та трудові відносини регулюються переважно міністерствами праці та зайнятості, функції яких полягають, у першу чергу, у соціальному захисті працездатного населення.

Звичайно Міністерство економіки, торгівлі та сільського господарства України як орган виконавчої влади, що регулює різні аспекти активності підприємництва у всіх сферах економічної діяльності, формуватиме та реалізуватиме «державну політику у сфері праці, зайнятості населення, трудової міграції, трудових відносин, соціального діалогу» [13].

Проте є ризик, що ця політика провадитиметься не в інтересах робітників, а в інтересах роботодавців.

Слід зазначити, що Міністерством підготовлено проект Закону «Про працю». Адже діючий Трудовий кодекс датується 1971 роком. Згідно із презентацією цього проекту його метою є «створити умови для легкого працевлаштування, комфортної праці та збільшення доходів працівників» [14]. Зокрема передбачається лега-

Таблиця 4

Стан укладання колективних договорів за видами економічної діяльності

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість зареєстрованих колективних договорів усього, одиниць	84 401	76 017	69 602	64 158	59 622	59 622
Сільське господарство, лісове, господарство та рибне господарство	5 681	5 482	4 468	4 243	4 605	4295
Промисловість	8 951	7 520	6 703	6 095	5 845	5 674
Будівництво	2 760	1 941	1 413	1 195	1 301	1 281
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4 464	3 363	2 799	2 552	2 422	2 405
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1 235	1 146	780	819	1 876	1 712
Тимчасове розміщування й організація харчування	–	–	–	–	397	330
Інформація та телекомунікації	–	–	–	–	611	541
Фінансова та страхова діяльність	–	–	–	–	290	255
Операції з нерухомим майном	–	–	–	–	891	968
Професійна, наукова та технічна діяльність	–	–	–	–	2 024	1 911
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	–	–	–	–	1 248	1 246
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	–	–	–	–	9 726	8 176
Освіта	–	–	–	–	24 048	23 113
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	3 615	3 455	3 297	3 161	4 515	4 482
Мистецтво, спорт, розваги, та відпочинок	3 723	3 904	3 660	3 215	3 187	2 908
Надання інших видів послуг	–	–	–	–	373	325

Джерело: сформовано за даними [3; 11]

«–» – дані відсутні

Таблиця 5

Органи виконавчої влади різних країн, що займаються трудовими відносинами та працею, та їхні функції

Країна	Виконавчі органи, що регулюють трудові відносини	Функції
Словакія	Міністерство праці, соціальних справ і сім'ї	– правові відносини працівників і працедавців, правові відносини при виконанні роботи в громадських інтересах і правові відносини, виборних посадових осіб органів місцевого самоврядування, – безпека та охорона здоров'я на виробництві, – інспекція праці, – стратегії в області зайнятості, координації їх розвитку і політики на ринку праці – соціальне страхування, накопичувальна пенсія за віком та додаткове пенсійне страхування, – соціальний захист і права дітей, координація державної сімейної політики, – державний нагляд за виконанням соціального страхування, діяльністю додаткового пенсійного страхування і наданням соціальних послуг.
Іспанія	Міністерство праці, міграції та соціального забезпечення	–
США	Міністерство Департамент праці	– забезпечення прав працівників – поліпшення умов праці, – збільшення можливостей для зайнятості, – захист пенсійних і лікарняних виплат.
Німеччина	Федеральне міністерство праці та соціальних питань	– забезпечення соціального захисту працівників – пенсійне забезпечення – захист осіб з обмеженими можливостями – сприяння зайнятості та зменшення безробіття
Велика Британія	Міністерство праці та пенсійного забезпечення (DWP)	– соціальне забезпечення і пенсійна політика.
Гайана	Міністерство праці, соціальних служб та соціальної безпеки	–
Лесото	Міністерство праці та зайнятості	–

(Закінчення таблиці 5)

Країна	Виконавчі органи, що регулюють трудові відносини	Функції
Індія	Міністерство праці та зайнятості	<ul style="list-style-type: none"> – безпека, здоров'я та благополуччя праці; – соціальна безпека праці; – політика, що стосується особливих цільових груп, таких як жіноча і дитяча праця; – трудові відносини і дотримання трудового законодавства; – заохочення працівників освіти; – статистика праці та зайнятості – еміграція праці для працевлаштування за кордоном; – послуги з працевлаштування та професійного навчання; – адміністрація служб зайнятості; – міжнародне співробітництво в сфері праці і зайнятості

Джерело: сформовано за даними [6; 12]

«→» – дані відсутні

лізація через трудові договори праці сезонних робітників, фрілансерів, студентів, тих, хто займається домашньою працею та інших категорій працівників. Про наслідки прийняття даного закону говорити рано. Так само як і про реалізацію політики щодо праці та зайнятості. Проте ми вважаємо, що об'єднання в компетенціях одного органу державної влади важелів впливу на обидві сторони трудових відносин матиме негативні наслідки.

Висновки. Отже, зважаючи на зменшення зайнятості, збільшення безробіття та інші негативні особливості сучасного вітчизняного ринку

праці, що призводять до необхідності забезпечення першочергово соціальних потреб першого рівня (див. рис.1), все таки очікується переважання забезпечення інтересів роботодавця у дешевій, але кваліфікованій робочій силі, а не працівника. Тому ми вважаємо, що таке реформування матиме негативні наслідки для забезпечення економічних та соціальних потреб працівників та гармонізації трудових відносин.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у відслідковуванні наслідків проведеної реформи для працівників та роботодавців та їхній оцінці з економічної та соціальної точок зору.

Список літератури:

1. Парламент підтримав передачу функцій зайнятості та трудових відносин від Мінсоцполітики до Мінекономрозвитку / Урядовий портал URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/parlament-pidtrimav-peredachu-funkcij-zajnyatosti-ta-trudovih-vidnosin-vid-minsocpolitiki-do-minekonomrozvitku> (дата звернення: 15.12.2019).
2. Економіка праці й соціально-трудові відносини. URL: <https://buklib.net/books/23864/> (дата звернення: 28.12.2019).
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 25.12.2019).
4. Крамар О. Демографія. Недооцінена загроза / Тиждень.UA. 13.08.2019. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/233708> (дата звернення: 29.12.2019).
5. Яковенко Р.В. Людський потенціал та економічна роль людини. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6806/1/176pdf.PDF> (дата звернення: 29.12.2019).
6. Вільна енциклопедія Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 20.12.2019).
7. Проект розвитку человеческого капитала. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30498/33324RU.pdf?Sequence=13&isallowed=y> (дата звернення: 28.12.2019).
8. United Nations Development Programme Human Development Reports. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2019-readers-guide> (дата звернення: 28.12.2019).
9. Україна за індексом «освіта» – у ТОП-5 світового рейтингу розвитку людського капіталу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2575022-ukraina-za-indeksom-osvita-u-top5-svitovogo-rejtingu-rozvitku-ludskogo-kapitalu.html> (дата звернення: 25.12.2019).
10. Семікіна М.В., Василенко Н.В. Пріоритетні соціальні потреби працівників на регіональному ринку праці та механізми їх реалізації. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8922/16-Semikina.pdf?Sequence=1> (дата звернення: 30.12.2019).
11. Боровиков О.В. Статистичні показники розвитку соціально-трудових відносин та конфліктів в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2017. № 5(84). С. 264–272.
12. Functions of the Federal Ministry of Labour and Social Affairs. URL: <https://www.bmas.de/EN/Ministry/functions.html> (дата звернення: 31.12.2019).
13. Питання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2019 р. № 838. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-2019-%D0%BF> (дата звернення: 29.12.2019).
14. Проект закону «Про працю». Ключові факти. URL: <http://labor.me.gov.ua/> (дата звернення: 30.12.2019).

References:

1. Uryadovyj portal (2019). Parlament pidtrymav peredachu funkcij zajnyatosti ta trudovyx vidnosyn vid Minsocpolityky do Minekonomrozvytku [Parliament supported the transfer of employment and employment functions from the Ministry of Social Policy to the Ministry of Economic Development]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/parlament-pidtrimav-peredachu-funkcij-zajnyatosti-ta-trudovih-vidnosin-vid-minsocpolitiki-do-minekonomrozvitku> (accessed 15 December 2019).
2. Ekonomika praci j socialno-trudovi vidnosyny (2013). [Labor economics and social and labor relations]. Available at: <https://buklib.net/books/23864/> (accessed 28 December 2019).

3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2019). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 25 December 2019).
4. Kramar, O. (2019). Demografiya. Nedoocinena zagroza [Demography. Underestimated Threat] / Tyzhden.UA. (electronic journal). 13.08.2019. Available at: <https://tyzhden.ua/Economics/233708> (accessed 29 December 2019).
5. Yakovenko, R.V. (2007). Lyudskiy potencial ta ekonomichna rol lyudyny [Human potential and human economic]. Available at: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6806/1/176pdf.PDF> (accessed 29 December 2019).
6. Vilna encyklopediya Vikipediya (2019). Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (accessed 20 December 2019).
7. Proekt rozvytyya chelovecheskogo kapytala (2018). Available at: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30498/33324RU.pdf?Sequence=13&isallowed=y> (accessed 28 December 2019).
8. United Nations Development Programme Human Development Reports. Available at: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2019-readers-guide> (accessed 28 December 2019).
9. Ukrayina za indeksom «osvita» – u TOP-5 svitovogo rejtyngu rozvytku lyudskogo kapitalu (2018) [According to the Education Index, Ukraine is in the TOP-5 of the world rating of human capital development]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2575022-ukraina-za-indeksom-osvita-u-top5-svitovogo-rejtyngu-rozvitku-ludskogo-kapitalu.html> (accessed 25 December 2019).
10. Semykina, M.V., & Vasylenko, N.V. (2007). Priorytetni socialni potreby pracivnykiv na regionalnomu rynku praci ta mexanizmy yix realizaciyi [Priority social needs of workers in the regional labor market and mechanisms for their implementation]. Available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8922/16-Semikina.pdf?Sequence=1> (accessed 30 December 2019).
11. Borovykov, O.V. (2017). Statystychni pokaznyky rozvytku socialno-trudovyx vidnosyn ta konfliktiv v Ukraini [Statistical Indicators of Development of Social-Labor Relations and Conflicts in Ukraine]. *Scientific Bulletin of the Poltava University of Economics and Trade*, no. 5(84), pp. 264–272.
12. Functions of the Federal Ministry of Labour and Social Affairs/ Available at: <https://www.bmas.de/EN/Ministry/functions.html> (accessed 31 December 2019).
13. Pytannya Ministerstva rozvytku ekonomiky, torgivli ta silskogo gospodarstva: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11 veresnya 2019 r. # 838 [Issues of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 838 of September 11, 2019]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-2019-%D0%BF> (accessed 29 December 2019).
14. Proekt zakonu «Pro pracyu». Klyuchovi fakty (2019). [Draft Law on Labor. Key facts]. Available at: <http://labor.me.gov.ua/> (accessed 30 December 2019).